

Макарова Л.Р.

аспірант,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ КАТЕГОРІЇ «ФУНКЦІЇ ПРАВА»

Сутнісна характеристика феномену права вимагає з'ясування спрямованості його впливу на поведінку учасників суспільного життя, що не обмежується її регулюванням та охороною. Більше того досліджувана загальнотеоретична категорія не знайшла своєї однозначної інтерпретації в сучасній юридичній науці, а окремі їх суттєві ознаки, а також форми прояву досліджуваного явища правової дійсності або ж носять дискусійний характер, або залишилися поза увагою правників.

Як методологічною основою дослідження автор скористався гносеологічними можливостями функціонального методу пізнання. Його сутність відображається у виокремленні форм взаємодій функцій судової влади та функцій правових актів судової влади, визначення їх місця і значення в правовому регулюванні суспільних відносин. Основу функціонального методу за Р. Мертоном складають три головних постулати: 1) функціональної єдності цілого (узгоджене функціонування всіх його частин); 2) універсального функціоналізму (функціональність відображає корисність усіх соціальних явищ); 3) функціональної необхідності [1, с. 83].

Зауважимо, що смислове навантаження терміна «функція» залежить від того, в якій галузі наукових знань він уживається. У біології під функцією розуміється самодостатня специфічна діяльність організму або окремого органа (головного мозку, кінцівок тощо); у кібернетиці функція означає цілеспрямовану дію певної системи (структури); в математиці функція – перемінна величина, що змінюється залежно від зміни іншої величини [2, с. 375].

У найбільш загальному абстрактному розумінні (але в межах правничої науки – *авт. Л.Р. Макарова*) функція, як стверджує Є.В. Бурлай – це спосіб, прояв активного й ефективного існування елемента системи, у результаті якого інші елементи і система в цілому набувають необхідних якостей та дістають змогу нормально (оптимально) існувати і функціонувати (стверджуватися, розвиватися, нарощувати зовнішню

експансію, виконувати власні специфічні функції тощо). Приблизно так право співвідноситься із суспільним цілим – саме як елемент суспільства зі специфічним функціональним навантаженням. Взаємодіючи з іншими формами суспільної свідомості (мораль, релігія, наука тощо), право гармонізує складне суперечливе суспільство, виступає об'єктивним чинником його самозбереження і саморозвитку [3, с. 825].

Функціональність права вчений убачає в його ефекті. Конкретний причинно-наслідковий зв'язок між фактом існування права та спокійним упорядкованим, відносно рівноважним існуванням суспільства і відтворює його функцію. Якщо ж спостерігається не один, а декілька причинно-наслідкових зв'язків, можна говорити відповідно про ряд функцій [3, с. 825].

Принагідно відзначити, що в загальнотеоретичній юридичній науці слово «функція» вживається як складова багатьох термінів: «функції держави», «функції права», «функції правосвідомості», «функції правової культури», «функції правового регулювання» та ін. У межах цього дослідження акцентуємо увагу на загальнотеоретичних категоріях, що утворюють такий необхідний понятійний ряд: «функції права» (правові акти є однією з форм буття права), «функції правових актів» (правовий акт є родовим поняттям по відношенню до правового акта органу судової влади та правового акта посадової особи судової влади), «функції правових актів органів судової влади» і «функції правових актів посадових осіб судової влади».

Аналіз наукової та навчальної юридичної літератури з предмету дослідження свідчить про те, що категорія «функції права» інтерпретується вченими по-різному. З цього приводу О.В. Зайчук і Н.М. Оніщенко відзначають, що в юридичній науці поняття «функція» характеризує соціальну роль держави та права. Майже віковий досвід активного використання поняття «функція права» сьогодні не дозволяє констатувати наявність єдиного погляду на цю проблему. Якщо синтезувати численні судження вчених з цього питання, то можна зробити висновок, що під функцією права розуміють або соціальне призначення права, або напрями його правового впливу на суспільні відносини, або і те й інше разом. Важливим у методологічному плані є зауваження вчених щодо недоцільності ототожнення або протиставлення напрямів правового впливу соціальному призначенню права і, навпаки. Розкриваючи зміст якої-небудь функції права, необхідно постійно мати

на увазі зв'язок призначення права з напрямками його впливу і, навпаки – визначеність останніх призначенням права [4, с. 316-317].

Як загальнотеоретичній категорії, функції права, на думку вчених, притаманні такі суттєві ознаки: 1) вона обумовлена сутністю права та визначається його призначенням у суспільстві; 2) характеризує напрям необхідного впливу права на суспільні відносини, тобто такого, без якого суспільство на даному етапі розвитку не може існувати (регулювання, охорона, закріплення певного виду суспільних відносин); 3) виражає найбільш суттєві, головні риси права і опосередковує здійснення завдань, що постають перед правом на даному етапі розвитку суспільства; 4) характеризується динамізмом, оскільки є напрямом активної дії права; 5) постійність, як необхідна риса функції права, характеризує стабільність, безперервність, досить довгу її функціональність [4, с. 318].

М.В. Цвік і С.П. Погребняк з приводу питання, що розглядається нами, зауважують таке: «в юридичній науці функції права розглядають як головні напрями його впливу на суспільні відносини або як реалізацію його соціального призначення». Під цим поняттям вчені розуміють головні напрямки впливу права на суспільні відносини, які визначаються соціальним призначенням права в різних сферах суспільного життя [5, с. 154].

На думку дослідників, категорія «функція права» характеризується такими ознаками: 1) це головні напрямки впливу права на суспільні відносини, з якими пов'язана необхідність існування права як соціального явища; 2) вони виникають і змінюються об'єктивно на кожному конкретному етапі розвитку суспільства; 3) вони відображають сутність усіх правових явищ, які існують у суспільстві: власне права, механізму правового регулювання, правової культури суспільства, правової свідомості, правових традицій тощо; 4) їх зміст визначається соціальним призначенням права у суспільстві, що може або визнавати людину найвищою соціальною цінністю і виходити з її загальнолюдської цінності, або закріплювати пріоритет класових чи групових цінностей перед загальнолюдськими; 5) вони не можуть бути тимчасовими; характеризуються безперервністю дії і водночас, зміною змісту залежно від розвитку суспільних відносин; 6) вони відображають найбільш істотні риси права, спрямовані на здійснення його найважливіших завдань; 7) є об'єктивно необхідними напрямками правового впливу на

суспільні відносини, без яких не можливе нормальне існування суспільства [5, с. 154-155].

Як стверджує В.Ф. Погорілко, функції права – це напрями або види впливу права на суспільні відносини, в яких виражається роль і призначення права у суспільстві й державі, його соціальна цінність та найважливіші риси. Важливе значення в плані розуміння досліджуваного поняття має теза вченого про те, що функції права реалізуються через систему права (галузі, інститути, норми права тощо), через нормативно-правові акти, договори, прецеденти та акти застосування права, а також шляхом відповідної діяльності органів державної влади [6, с. 313].

Аналіз вищенаведених підходів до розуміння поняття «функції права» дає підстави для таких умовиводів, що мають методологічне значення: 1) вважаємо достатньо обґрунтованим судження про функції права саме як основні (головні) напрями впливу права на суспільні відносини; 2) натомість недостатньо обґрунтованою є теза правників про досліджуване явище як соціальне призначення права. Методологічно коректнішим буде теоретичне положення про функції права як основні напрями впливу права на суспільні відносини, в яких (через які) виражається його сутність та соціальне призначення; 3) недостатньо переконливою в плані характеристики функцій права вважаємо тезу про те, що вони (йдеться про функції права) відображають сутність усіх правових явищ. За умови визнання істинності цього судження безпідставно розширюється кількісний аспект впливу досліджуваного явища правової дійсності на суспільні відносини; 4) недостатньо аргументованим вважаємо твердження про функції права як види його (права) впливу права на суспільні відносини. Підтвердженням цьому слугує той факт, що в сучасній правничій науці термін «види впливу права» не має свого точного смислового значення.

Список використаних джерел:

1. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 495 с.
2. Новий тлумачний словник української мови. – [вид. 2-ге, випр.]. – К.: Аконт, 2006. – Т. 3. – 862 с.
3. Бурлай Є.В. Функції права // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х.: Право, 2016. Т. 3 Загальна теорія права / Редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені

В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – 2017. – 952 с.

4. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Функції права // Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.

5. Цвік М.В., Погребняк С.П. Функції права // Загальна теорія держави і права: [підручник] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; [за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина]. – Х.: Право, 2009. – 584 с.

6. Юридична енциклопедія: В 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К.: Українська енциклопедія, 2004. – Т. 6: Т-Я. – 768 с.

Чумакова Н.С.

студентка,

Сєвєродонецький інститут ПрАт

«ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

ОРГАНІЗАЦІЯ СУДОУСТРОЮ ТА СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ І НАПРЯМИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Судова реформа, що проводиться і поки не завершена в нашій країні, загострила інтерес до організації судоустрою та судочинства в Україні, їх генезису, основних етапів еволюції та напрямів реформування. Тому завдання даного дослідження – узагальнення певних закономірностей, тенденцій і традицій, властивих для української організації правосуддя і проявляються в ході радикальних судових реформ сьогодення.

Метою даної роботи є розгляд особливостей організації судоустрою та судочинства в Україні, напрямків їх основного реформування.

Концептуальні засади, напрями й тенденції еволюції судової влади стали об'єктом дослідження таких учених, практичних фахівців, суддів, як: В. Маляренко, О. Костенко, С. Ківалов, В. Онопенко, М. Оніщук, М. Орзих, В. Тертишник та багатьох інших. Проте на сьогодні існує нагальна потреба ефективного реформування всіх ланок судової системи України, а відмінність поглядів полягає в обранні певного методу такого реформування.

Виклад основного матеріалу. Правосуддя виступає фактором цивілізації, прогресу та оновлення в суспільстві, і в цьому перш за все виражається його соціальна цінність. Історія судових реформ дозволяє